

Procediments

L'estudi eficaç

Estudiar és una activitat individual que consisteix a *comprendre i aprendre* quelcom; això implica un *esforç* personal i l'aplicació d'unes *tècniques* adequades. Així, doncs, en el rendiment escolar cal considerar tres aspectes fonamentals: les aptituds intel·lectuals, les actituds envers l'estudi (motivació, constància, esforç, etc.) i les estratègies i instruments que afavoreixen l'aprenentatge.

Si analitzem els ingredients que intervenen en l'èxit d'una empresa, i en el cas dels estudis això és evident, veurem que no n'hi ha prou de tenir una capacitat adequada ni tampoc, a vegades, una predisposició positiva. Encara que les capacitats intel·lectuals són necessàries i el fet de posseir una voluntat decidida és indispensable, l'eficàcia dels estudis depèn en bona mesura de les estratègies i habilitats que es fan servir en l'aprenentatge: una lectura de qualitat, saber subratllar, esquematitzar, sintetitzar, confeccionar un guió, prendre apunts, fer una recensió, etc., representen, segons els experts, més d'un 30% en el rendiment acadèmic final.

Les tècniques que ara et proposem únicament volen servir de recordatori dels hàbits i habilitats que has practicat i adquirit en cursos anteriors i, consegüentment, en cap cas no poden ni volen tenir un caràcter de suplència del que, de manera especialitzada, tracten els llibres i els cursos, dirigits a cobrir aquesta necessitat concreta. Tanmateix, considerem que poden ser útils perquè la seva pràctica continuada contribueixi a fer que el nostre estudi sigui cada vegada més eficaç:

1. Tècniques dirigides a l'estudi
2. Tècniques dirigides a l'expressió oral
3. Tècniques dirigides a l'expressió escrita

1. Tècniques dirigides a l'estudi

Perquè l'estudi esdevingui eficaç ha de ser comprensiu. Cal dedicar, per tant, una atenció especial a les tècniques que ens poden ajudar a l'aprenentatge satisfactori del vocabulari i dels problemes específics de la filosofia. Les tècniques d'estudi que tractarem són aquestes:

1. La lectura prèvia (pre-lectura)
2. La lectura comprensiva
3. Subratllar paraules
4. L'esquema
5. El resum

1.1. La lectura prèvia (pre-lectura)

La lectura prèvia és una lectura ràpida, dirigida a captar solament el que és essencial d'un text. Té la finalitat de conèixer molt generalment el contingut de la lectura.

1.2. La lectura comprensiva

La lectura comprensiva té la finalitat de fer comprendre el contingut del text. És una lectura atenta, pausada, paràgraf per paràgraf. És l'activitat d'estudiar i exigeix de subratllar paraules.

Què cal fer?

- Llegir atentament un paràgraf.
- Buscar el significat de les paraules que ens són desconegudes.
- Localitzar les paraules clau i distingir les idees principals de les secundàries subratllant-les d'una manera diferent.

Podem controlar l'eficàcia d'aquest sistema si veiem que ens permet de respondre preguntes com: *Quines són les idees principals i quines les secundàries? Quin ordre té?*

1.3. Subratllar paraules

Aquesta és una tècnica que s'aplica en el moment de la lectura comprensiva. Ha d'afectar com menys paraules millor per tal que el text mantingui el seu sentit.

Què cal subratllar?

- Les paraules clau s'han de destacar dintre d'una casella. Una paraula és clau si correspon al concepte de què parlem.
- Les idees principals es destaquen amb una ratlla doble. Una idea principal és el que hom diu de les paraules clau.
- Les idees secundàries es destaquen amb una ratlla senzilla. Una idea secundària completa el sentit d'una idea principal.

Podem controlar l'eficàcia de subratllar si les paraules clau donen un sentit del text i les idees principals i secundàries contesten una pregunta com: *Què diu el text sobre...* (la paraula clau)?

1.4. L'esquema

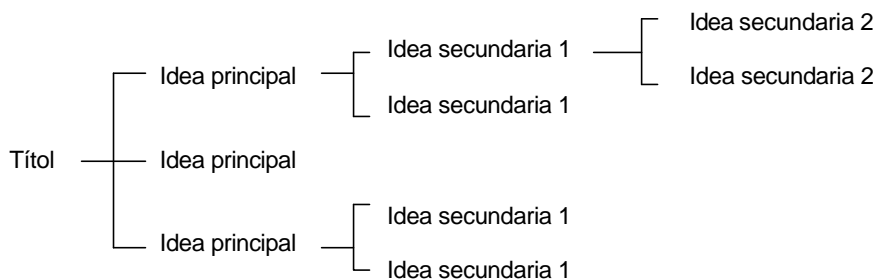
L'esquema és l'expressió gràfica de les idees principals i secundàries d'un text i de la seva organització jeràrquica. L'esquema és, doncs, la conseqüència de l'acció de subratllar.

Exigeix concisió per a expressar en poques paraules les idees d'un text.

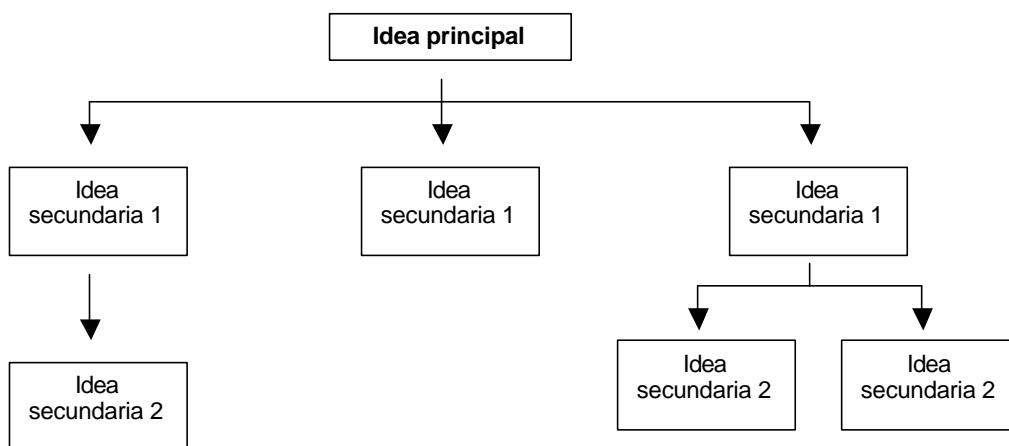
Les parts que es distingeixen en un esquema són: títol, divisió en idees principals, subdivisió d'idees secundàries (1); subdivisió d'idees secundàries (2), etc.

L'esquema pot presentar diverses modalitats gràfiques: forma sinòptica o de clau, forma numèrica, forma d'organigrama, etc.

— Esquema en **forma sinòptica o de clau**.

— Esquema en **forma d'organigrama**

— Esquema en **forma numèrica**:

1. Idea principal
 - 1.1. Idea secundària (1)
 - 1.1.1. Idea secundària (2)
 - 1.1.2. Idea secundària (2)

- 1.2. Idea secundària (1)
- 2. Idea principal
- 3. Idea principal
 - 3.1. Idea secundària (1)
 - 3.2. Idea secundària (1)

1.5. El resum

El **resum** és la tècnica que consisteix a reduir un text al seu contingut essencial. L'aplicació del resum requereix haver subratllat prèviament.

Què cal fer?

- Extreure del text les idees principals i les secundàries.
- Organitzar les idees jeràrquicament, relacionant les principals amb les secundàries.
- Escriure el text molt breument, fent servir els nexes apropiats entre les diverses frases perquè l'escrit presenti una forma lògica correcta. Cal redactar l'escrit amb paraules pròpies, de tal manera que, tot i respectar els termes tècnics, sigui personal i entenedor.

Podem controlar l'eficàcia del resum si aquest respon unes preguntes com: *De què tracta el text?* (títol del resum); *Quins són els aspectes que considera?* (la resposta serà el contingut analitzat en cada paràgraf).

Pràctica de les tècniques d'estudi

1. Llegeix atentament el text següent i subratlla el que consideris fonamental (paraules, idees principals i idees secundàries).
2. Confecciona l'esquema.
3. Fes el resum.

«Així, doncs, la visió del món que emergeix de la física moderna es caracteritza per ser orgànica, holística i ecològica. Podríem dir que és una visió de sistemes (...), i no pas com l'entenen la gran majoria d'autors, ancorats encara en el paradigma newtonià. El món ja no es pot percebre com una màquina formada per una gran quantitat d'objectes, sinó que s'ha de concebre com una unitat indivisible i dinàmica, els elements de la qual estan estretament vinculats.»

M. MARTÍNEZ MIGUÉLEZ. *El paradigma emergente*. Barcelona, Gedisa, 1993

1. La **lectura** exigeix les dues primeres tècniques: la lectura prèvia i la lectura comprensiva, a fi que es produeixi la *comprensió del text*.

La **lectura prèvia** és una lectura ràpida que permet de respondre la pregunta: *De què tracta el text?*

De què parla el text?

— El text tracta de la visió o concepció del món que tenim actualment.

La **lectura comprensiva** és lenta, i haurem de localitzar les paraules que ens caldrà buscar en el diccionari; per exemple, *holística*. Després haurem de subratllar les paraules clau, les idees principals i les secundàries. En acabar la tècnica, haurem de saber respondre les preguntes següents: *De quins conceptes parla el text?* (paraules clau); *Què diu d'aquests conceptes?* (idees principals); *Com es completa el sentit d'aquestes idees?* (idees secundàries).

«Així, doncs, la visió del món que emergeix de la física moderna es caracteritza per ser orgànica, holística i ecològica. Podríem dir que és una visió de sistemes (...) i no pas com l'entenen la gran majoria d'autors, ancorats encara en el paradigma newtonià. El món ja no es pot percebre com una màquina formada per una gran quantitat d'objectes, sinó que s'ha de concebre com una unitat indivisible i dinàmica, els elements de la qual estan estretament vinculats.»

De quins conceptes parla el text?

— Els conceptes clau són dos: la visió actual del món i la visió del paradigma newtonià.

Què diu d'aquests conceptes? Quines són les idees principals i secundàries?

— En el text s'aprecien dues idees principals. La primera idea principal defineix la nostra visió actual del món com una visió de sistemes, i completa el seu sentit amb una idea secundària que caracteritza aquesta visió com a orgànica, holística i ecològica. Aquest primer conjunt d'idees es completa concretant l'origen d'aquesta visió en la física moderna (la paraula *moderna*, aquí significa *actual*).

La segona idea principal defineix la visió que tenia del món el paradigma newtonià, que el comparava amb una màquina molt complexa però que es podia descompondre en peces.

Finalment, el text estableix una relació d'oposició entre aquestes dues idees.

2. La confecció de l'esquema exigeix haver d'escollir una de les formes que pot adoptar; per exemple, la forma numèrica o la forma d'organigrama.

La visió del món

1. El paradigma **actual**: visió **sistèmica** (organicista, holística i ecològica)
 - 1.1. El món és una unitat indivisible.
 - 1.2. Tots els elements estan estretament vinculats
2. El paradigma **newtonià**: visió **mecanicista**
 - 2.1. El món es compon de molts elements (objectes)
 - 2.2. Tots els elements estan separats.

3. El resum ha de ser entenedor. Cal escriure el text amb paraules pròpies, respectant els tecnicismes. També cal ordenar les idees, establint les relacions que hi ha entre elles. Per exemple:

«Actualment està emergint una nova comprensió del món, en oposició al paradigma newtonià acceptat fins avui. La nova concepció, en contra de la vella idea mecanicista que considerava independents els objectes del món, és organicista i considera que els objectes del món funcionen de manera unitària: tots en funció de tots.»

2. Tècniques dirigides a l'expressió oral

Independentment de la disposició natural, de la facilitat o la dificultat que tingui una persona, l'expressió oral, perquè sigui eficaç, ha de reunir unes condicions objectives que garanteixin la claredat, que és la qualitat bàsica per a la comunicació de la informació. La claredat s'aconsegueix mitjançant la divisió de l'exposició en les parts que formen la seva estructura: *introducció*, *cos* i *conclusió*.

La **introducció** ha d'exposar amb claredat el tema que volem tractar, els motius que han justificat que l'escollíssim i els objectius que volem aconseguir.

El **cos** de l'exposició enclou les idees, principals i secundàries, que d'una forma ordenada han de fer progressar la reflexió sobre les bases d'argumentació necessàries per a la seva justificació.

La **conclusió** clou l'exposició amb un resum concís de les idees explicades.

És molt convenient d'acabar la preparació de l'exposició oral escrivint un senzill esquema que reculli les idees que volem transmetre i que serveixi de recordatori i guia de l'exposició oral. L'exposició oral admet una gran diversitat de variants, segons l'objectiu que hom vulgui aconseguir. Les formes més habituals, però, podrien reduir-se a la *conferència*, *l'informe oral* i el *debat*.

2.1. La conferència

La conferència és l'exposició oral que té per objectiu transmetre uns coneixements, comunicar uns fets o desvetllar la reflexió del grup sobre una realitat.

Com es prepara una conferència?

El primer pas és concretar clarament el tema que volem tractar, el temps que durarà l'exposició i els objectius que pretenem d'aconseguir.

El segon pas consisteix a obtenir informació sobre el tema o bé a formular les idees que volem transmetre. Cal prendre notes i pensar la planificació de les dades de la informació.

El tercer pas, l'últim, consisteix a processar la informació recollida o redactar les idees, ordenant-les jeràrquicament. Cal fer-ne un esquema, que ha de servir de guia en els assaigs previs a l'activitat.

Com es fa una conferència?

L'esquema que serveix com a guió ha de concretar detalladament les tres parts en què es divideix la conferència i el seu desenvolupament, seguint els criteris donats en la descripció de les tècniques d'expressió oral. També poden ser d'utilitat algunes petites estratègies de suport.

En la **introducció**, el guió respon les preguntes següents:

- *De quin tema tracta la conferència?*
- *Per què aquest tema?*
- *Quins objectius vol aconseguir?*

En la segona part, el **cos** de la conferència, el guió respon les preguntes següents:

- *Quines són les idees principals?*
- *Quines són les idees secundàries?*
- *Quin ordre manté la progressió d'unes idees envers les altres?*
- *Quins arguments abonen les afirmacions?*

Convé d'escriure d'una manera destacada els tecnicismes que cal emprar.

En la **conclusió**, el guió respon les preguntes següents:

- *Quines són les idees principals que s'han fet servir?*
- *Quines conclusions podem treure de l'exposició?*

2.2. L'informe oral

L'informe oral és la forma d'exposició oral que té per objectiu transmetre una informació objectiva de la situació, el procés o els resultats d'un fet o esdeveniment a partir de la informació recollida sobre aquest fet. Entre altres tipus d'informe oral, a classe en podem distingir dos: *l'informe de lectura* i *l'informe d'investigació*.

Com es fa l'informe oral de lectura

L'informe oral de lectura té per objectiu exposar els resultats obtinguts de la lectura d'un llibre o de les lectures fetes sobre una matèria determinada. Com tota exposició oral, l'informe es divideix en tres parts: *introducció*, *cos* i *conclusió*.

La **introducció** ha de concretar els objectius que persegueix l'informe:

- *Analitzar el text a fi d'entendre el tema tractat.*
- *Aprofundir en el coneixement d'un tema concret del programa.*
- *Comparar les idees de la lectura amb les d'altres autors.*

El **cos** de l'informe ha de desenvolupar els objectius traçats en la introducció.

- **Analitzar** el text consisteix a fer el resum del text a partir d'un esquema previ (lectura comprensiva del text) a fi d'entendre el tema.
- **Aprofundir** en el coneixement d'un tema concret del programa consisteix a relacionar el tema amb la part teòrica a què es pot referir la lectura. Aquesta part s'ha de basar en arguments.
- **Comparar** les idees de la lectura amb les d'altres autors consisteix a buscar punts de contacte i de divergència entre diversos autors que tracten un mateix tema. És interessant de concretar les possibles dependències que es produeixen entre diversos pensadors.

En la **conclusió** cal resumir breument quines han estat les idees més importants en la consecució dels objectius i intentar de valorar l'experiència de la lectura sense oblidar d'indicar si és necessari, les dificultats més importants que ha pogut presentar.

Com es fa l'informe oral d'investigació

L'informe oral d'investigació té l'objectiu d'exposar, d'una banda, els resultats obtinguts d'una determinada experiència o experiment i, d'altra banda, el procés que hem seguit per obtenir aquells resultats. Una de les exigències del **treball d'investigació** requereix que el seu contingut sigui molt concret, de tal manera que aconsegueixi l'objectiu bàsic de posar a prova el **mètode científic de recerca**. La investigació pot tenir un caràcter experimental o bé un caràcter bibliogràfic, i, malgrat que aquests puguin

semblar molt diferents, en el fons es tracta d'emprar un mateix mètode. L'exposició oral, en qualsevol cas, es divideix en *introducció*, *cos* i *conclusió*.

La **introducció** ha de delimitar els objectius de l'experiència, que ha de ser molt concreta. També ha d'incloure una exposició detallada de la metodologia emprada. Hauria de respondre les preguntes següents: *Quina hipòtesi ens hem plantejat d'investigar? Per què? Què hem hagut de fer per a aconseguir de portar-la a terme?*

El **cos** de l'informe oral consisteix a presentar el treball d'investigació descrivint els apartats en què l'hem dividit i els resultats que hem anat aconseguint en el procés d'elaboració. També ha de descriure la manera en què l'hem portat a terme i els elements materials que hem hagut d'emprar. Aquesta part de l'exposició és molt flexible, però sempre ha de mantenir l'objectivitat, excloent-ne qualsevol judici subjectiu de valoració o suposició.

Les **conclusions** han d'especificar d'una manera resumida i ràpida si els resultats aconsegueixen els objectius i fer una referència a les fonts d'informació consultades.

2.3. El debat

El debat és una forma d'expressió oral molt adequada per al tractament de temes que admeten posicions divergents o fins i tot oposades, puix que exigeix un ús constant de l'argumentació. L'èxit de la posada en pràctica de la tècnica dependrà doncs, del fonament que els participants siguin capaços de donar sobre el tema proposat, per la qual cosa el debat requerirà una preparació molt acurada.

La realització del debat, encara que les persones que han de portar el pes de la discussió són dues, requereix que cada participant tingui l'assistència d'un grup que doni prou suport a la defensa de les alternatives en conflicte, tant durant la preparació prèvia del debat com en la sessió mateixa.

Com es fa un debat?

En la **introducció**, el moderador, un alumne designat a tal efecte, ha de presentar el tema de debat i recordar les normes que hauran de regir durant la sessió: la manera de participar-hi, l'ordre d'intervenció, el temps assignat a l'exposició de cada posició, els torns de rèplica, l'entrada en el debat de tots els membres de cada part, etc. Acabarà donant la paraula al representant d'una de les parts.

En el desenvolupament del debat cal diferenciar els moments següents:

- Els representants de cada part exposen les seves posicions de partença, que justificaran adequadament. Cap dels participants no podrà excedir el temps assignat.
- Un nou torn d'intervenció servirà perquè els representants de cada part rebutgin els arguments adduïts per l'adversari i aleshores argüiran a favor de les seves respectives posicions.
- El moderador obre un torn perquè hi intervinguin els membres de cada equip que així ho desitgin, i anirà donant la paraula seguint un ordre.
- Finalment, el moderador donarà pas a un torn de rèpliques, en el qual cada participant solament podrà contestar els arguments que estiguin en contra de la seva posició.

En la conclusió, el moderador resumeix les posicions a les quals ha arribat cada part i estableix les possibles modificacions que hagin pogut sorgir en cada grup amb relació a les seves posicions de partença.

3. Tècniques dirigides a l'expressió escrita

Hem de tenir present que el llenguatge escrit no és una transcripció del llenguatge oral i que té com a mitjà de comunicació unes característiques molt específiques. Mentre que l'exposició oral és sempre condicionada per la urgència i el risc de la precipitació, l'escriptura és el fruit d'una mediació reflexiva. Escriure amb senzillesa no exclou la correcció; hem d'evitar no sols els errors gramaticals, sinó els termes col·loquials, puix que són del tot impropis de la naturalesa escrita.

Quan presentem un treball escrit, hem d'assegurar-nos abans que pot passar els diversos controls de qualitat específics de l'escriptura. Una acurada presentació comprèn diversos aspectes que cal valorar abans de lliurar el treball escrit. Proposem com a exemple l'adaptació d'una escala d'autoavaluació que hi ha en el llibre d'Artur Noguerol, titulat *Tècniques d'aprenentatge i estudi. Aprendre a l'escola*; Ed. Graó (Barcelona, 1 989).

Aspectes a valorar

Lletra elaborada i llegible
Distribució de l'escrit

- Introducció
- Cos
- Conclusió
- Distinció entre el títol i el text.
- Marges adequats
- Espai interlineal adequat
- Separació de paràgrafs

Ortografia
 Signes de puntuació
 Paraules clau
 Subratllar paraules
 Esquemes
 Resums
 Concisió
 Paraules tècniques

És molt freqüent que en la vida escolar s'hagi de recórrer a l'expressió escrita com a mitjà per a transmetre informació, i hi ha moltes variants que admeten els diferents tipus d'exercicis que podem fer. Alguns d'aquests exercicis són els següents: el resum d'un text o l'article periodístic, un comentari de text, la recensió d'un llibre, l'anàlisi d'un cas o problema, la redacció d'un escrit interpretatiu o relacional, la redacció d'un escrit argumentatiu sobre un tema concret, un informe, un treball d'investigació. Tot seguit descriurem alguns dels més habituals.

3.1. La redacció en filosofia

La **redacció** és un procediment que consisteix a fer un escrit breu exposant les idees d'un contingut o d'un tema concret del programa. Respon normalment a una demanda que, en forma de paraula, pregunta, frase, etc., al·ludeix al tema proposat.

La redacció exigeix aquests requisits:

Comprendre el tema proposat i relacionar-lo amb el contingut teòric a què es refereix. Abans de continuar, cal saber respondre amb claredat aquesta pregunta: *Amb quin contingut del programa es pot relacionar el tema?*
 Ordenar les idees segons la seva importància.
 Redactar l'esborrany.
 Redactar la forma definitiva.

Moltes vegades l'objectiu de la redacció està indicat en una forma verbal, com ara *sintetitza*, *resumeix*, *relaciona*, *compara*, *critica*, etc., i expressa la forma exigida a una redacció.

- **Sintetitzar** és reunir diversos elements en una totalitat. Cal redactar una síntesi quan, a partir de dues o més idees, hom pot arribar a establir la seva unitat. La importància de la síntesi radica en el fet que ens permet de subsumir elements molt diversos en un mateix denominador.
- **Resumir** és reduir un text a les seves idees principals i secundaries, establint la relació jeràrquica que hi ha entre elles. El resum s'aplica a textos de poca extensió que tracten un tema concret. Si el text que s'ha de resumir és un llibre, caldrà fer una *recensió*. D'altra banda, convé diferenciar els significats dels termes *síntesi* i *resum*, car de vegades es fan servir indistintament.
- **Relacionar** és establir ponts de comunicació entre la qüestió plantejada i els coneixements obtinguts de l'estudi. El pretext pot ser una paraula, una frase, un dibuix, una vinyeta. Cal justificar per què hem escollit un determinat contingut, i redactar les idees que conté.
- **Comparar** és relacionar dos o més pensadors, idees, pensaments, etc. sobre un tema, amb l'objectiu d'exposar els punts de convergència o divergència que manifesten amb relació al tema.
- **Analitzar** és dividir en les seves parts elementals quelcom complex amb l'objectiu de definir-les i identificar-les. Per exemple, es pot analitzar un fet, una idea, un problema, etc.
- **Criticar** és valorar quelcom aportant raons a favor o en contra d'allò que critiquem. Per exemple, podem criticar un fet, una idea, un problema, etc. Si el que hem de criticar és complex, caldrà analitzar prèviament els elements que l'integren.

3.2. La recensió d'un llibre

La recensió és un procediment que consisteix a resumir la lectura d'un llibre. La primera condició és que ha de ser un escrit breu però amb diverses tècniques. Vegem-les.

Exigeix una lectura ràpida, fullejant el llibre per a arribar ràpidament a conèixer el seu contingut. És important de llegir amb atenció l'índex, perquè ens ajudarà a planificar la lectura segons les parts en què es divideixi l'obra.

Al mateix temps que es fa la lectura, és convenient de prendre apunts de les idees més importants, a fi que, en acabar de llegir cada capítol, puguem fer-ne un resum.

La lectura ha de ser crítica, que ens permeti de captar el missatge global i valorar els passos graduals dels arguments que abonen la seva veritat.

La redacció definitiva de la recensió comprendrà bàsicament el resum dels Continguts de cada part de l'obra i els comentaris que ha anat suggerint la seva lectura crítica. Acabarà amb l'opinió personal, convenientment justificada.

3.3. El comentari de text

El **comentari de text**, per la seva objectivitat, és un procediment bàsic en l'aprenentatge dels continguts filosòfics i engloba diverses tècniques tractades anteriorment. Com totes les tècniques i habilitats, també podem trobar diferents formes d'aplicació d'aquesta tècnica, però totes elles han d'encloure els aspectes que caracteritzen la pràctica del comentari de text. Són els següents:

Lectura comprensiva del text.

- Localitzar les paraules clau.
- Determinar quines són les idees principals i secundàries del text.
- Ordenar jeràrquicament les idees, intentant de buscar l'estructura del text.
- Cal aconseguir la comprensió global del contingut del text i de la forma: què diu i com abona el que diu.

Localització del text

- Autor i obra.
- Època on se situa el text, àmbit intel·lectual en què se situa.

Tema

- De què tracta el text? Quin és el seu sentit global?

Estructura

- Quines són les idees principals i secundàries del text? Com argumentem aquestes idees?

Anàlisi

- Quina relació pot establir-se entre el text i el context cultural i filosòfic en el qual es produeix? Respon a algun conflicte? Podem relacionar el text amb algun altre autor que hi coincideixi? Podem relacionar-lo amb algun altre autor el pensament del qual sigui oposat al de qui subscriu el text?
- Quina relació d'influències va rebre l'autor en el pensament que exposa? Quines influències exercí en el pensament posterior?

Conclusió

- Consisteix a donar el sentit global dels resultats obtinguts en el procés d'elaboració.

3.4. La dissertació o exposició argumentativa

La raó humana és discursiva i argumentativa. Per això, la dissertació o exposició argumentativa, tant oral com escrita, constitueix una eina bàsica de la tasca filosòfica. Admet diverses varietats: la defensa d'una tesi, la discussió d'un problema, la crítica de l'opinió aliena, etc., però en tots els casos l'argumentació hi juga un paper fonamental. A continuació s'exposen un seguit d'estratègies argumentatives i unes recomanacions per preparar i realitzar la dissertació oral o escrita.

1) Estratègies argumentatives

Anomenem *arguments* aquelles afirmacions que donen suport a altres afirmacions, les tesis que defensem, i que se suposa que són més evidents que elles, o que aporten una informació complementària que les fa més creïbles o més raonables —per això també se'n diuen *raons*, i l'argumentació, *raonament* (encadenament de raons)—. De formes de raonar n'hi ha moltes, però tan sols una és conclouent des del punt de vista estrictament lògic: el raonament deductiu o deducció.

Deducció: raonament mitjançant el qual hom conclou rigorosament d'una proposició o d'unes quantes —*premisses*— una altra que n'és la conseqüència —*conclusió*— en virtut d'unes regles lògiques.

Exemple: el **sil·logisme**.

— <i>Tots els homes són mortals</i>	[Premissa major]
— <i>Sòcrates és un home</i>	[Premissa menor]
— <i>Doncs, Sòcrates és mortal</i>	[Conclusió]

Si podem fonamentar deductivament la nostra afirmació, aquesta adquirirà per descomptat, una contundència definitiva. Amb tot, això es dona poques vegades. No ens ha d'estranyar que sigui així ja que, normalment, quan hem de defensar una opinió en contra d'altres, és que es tracta de qüestions controvertides i que depenen, més que de coneixements, de creences. La majoria de vegades, doncs, ens hem d'accontentar en utilitzar arguments només probables. Però entre aquests n'hi ha de més raonables i pertinents que d'altres. A més, hi ha també maneres d'utilitzar-los que tenen més poder de convicció que d'altres. Algunes de les formes més adequades d'argumentar són les següents:

- a) **Aportant exemples.** Es tracta d'una forma inductiva¹ de raonar que, per tal que sigui pertinent i tingui força argumentativa, s'ha de tenir en compte el següent:
 - Un sol exemple, a menys que sigui paradigmàtic², dona escàs suport a una afirmació general (podria ser, fins i tot, aquella excepció que confirma la regla). Cal aportar diversos exemples i, si es refereixen a classes o conjunts de fets, és millor que no pas si són individuals.
 - Cal que els exemples siguin representatius de tot allò a què es refereix la nostra afirmació i no només, posem per cas, d'un subconjunt. Així, no podem afirmar que la fam al món s'està solucionant, posant per exemple el fet que al nostre país en els últims anys es passa menys gana que fa unes dècades.
 - Cal tenir en compte l'anomenada "informació de rerefons". Es pot afirmar, per exemple, que centenars d'enquestats han respost favorablement a una pregunta, però aquest argument té poca força si no es diu el nombre total d'enquestats; si van ser 50.000, aquesta afirmació no tindria cap força.
 - S'ha d'examinar si hi ha contraexemples. Si n'hi ha, no s'han d'eludir i s'ha de mostrar que no afecten la nostra afirmació. Però, si veiem que realment la invaliden, l'haurém d'abandonar.
- b) **Utilitzant analogies.** L'analogia es basa en el fet que, quan hem vist que dues realitats s'assemblen o són comparables a una altra en diversos aspectes importants, és probable que també s'assemblin a altres de menys importància. Per això, saber trobar analogies adequades reforça les nostres afirmacions. En alguns aspectes es pot comparar, posem per cas, un partit polític amb un club de futbol. D'aquí podem inferir que, si es perden les eleccions, cal destituir algú. Qui es destitueix quan no funciona un equip? L'entrenador. Qui fa una funció anàloga en el partit polític?
- c) **Apel·lant a l'autoritat.** Les nostres afirmacions adquireixen més força si podem mostrar que persones o institucions de prestigi són de la mateixa opinió. De totes maneres, els arguments d'autoritat poden convertir-se fàcilment en fal·làcies³. Per això, cal que l'autoritat a la qual apel·lem sigui qualificada en aquell tema, de ben informada i neutral.
- d) **Remetent-nos a les causes.** Consisteix a mostrar allò que afirmem com una conseqüència d'un altre fet que suposem acceptat pel contrari. Per tal que l'argumentació sigui adequada cal tenir en compte el següent:
 - S'ha de mostrar com de la causa esmentada se'n deriva la nostra afirmació. Podríem sostenir, per exemple, que la nostra societat és majoritàriament inculta, adduint que la majoria de programes de la televisió són frívols: però, perquè aquest argument fos vàlid, caldria mostrar quins vincles causals hi ha entre d'un fet i l'altre.
 - Hi ha molts esdeveniments que, en principi, podrien haver estat produïts per diverses causes. Cal escollir la més probable, i aquesta ha de ser compatible amb les altres creences.

¹ **Inducció:** raonament mitjançant el qual hom remunta de la part al tot, del particular al general, de l'efecte a la causa.

² **Paradigma:** Exemple que serveix de norma.

³ **Fal·làcia:** Forma d'argument defectuosa i/o que cerca d'enganyar.

- El simple fet que dos esdeveniments es donin junt moltes vegades no significa que un hagi de ser la causa de l'altre. Tots dos podrien, al seu torn, ser causats per un altre.

2) Estratègies psicològiques

Per tal de convèncer els altres hi ha també un seguit de recursos que es recullen normalment als llibres de retòrica, molts dels quals, però, tenen poc a veure amb la lògica. Són "arguments" més aviat de caire psicològic. En el llenguatge oral, per exemple, s'utilitzen actituds, gestos, etc., per donar força a allò que es vol dir. Quan algú es posa molt seriós, o bé aixeca el to de veu, ho fa sovint per predisposar els oients a creure que allò que es disposa a dir és molt important, que és absolutament cert, etc. Una de les estratègies que es fa servir sovint, tant en el llenguatge oral com en l'escrit, són les anomenades expressions asseguradores i les protectores:

- **Les expressions asseguradores:** normalment s'utilitzen al principi de les afirmacions i són d'aquest tipus: «És evident que...», «Tothom ha d'admetre que...», «Segons els últims estudis científics...», «És de sentit comú que...». Qui pot negar les evidències, anar contra el sentit comú, no acceptar els estudis científics, etc.?
- **Les expressions protectores:** són aquelles que redueixen la rotunditat de les afirmacions per tal de fer-les invulnerables a les crítiques: «És molt probable que...», «La majoria dels X són...», «Segons la meva opinió...», etc.

Aquest tipus d'estratègies cal utilitzar-les amb molta prudència, ja que fàcilment es converteixen en els anomenats *arguments sofisticats*, és a dir, aquells que, més que intentar convèncer l'altre per la via de la raó (que és el mètode pròpiament filosòfic), ho fan per la via de la seducció i l'engany. A més, sovint, a través d'ells s'intenta convèncer de coses que, malgrat que un no n'estigui segur, li serveixen per als seus interessos,

3) Pautes per dur a terme una dissertació

a) Preparació

1. Exploració de la qüestió. Cal, en primer lloc, estudiar bé el seu plantejament, per tal de poder formular-la amb claredat i precisió.
2. Anàlisi de les diverses postures possibles (normalment dues o tres) sobre la qüestió i dels arguments a favor i en contra de cada una. Valoració de la força de cada argument.
3. Definició de la postura pròpia i dels arguments que hi donen suport.
4. Refutació dels possibles arguments en contra.
5. Elecció del tipus de llenguatge més adient, tant al tipus de qüestió tractada, com al públic al qual va dirigida. En tot cas, cal que sigui clar, sense embulls i amb una terminologia precisa. Si cal utilitzar termes amb un significat específic, convé definir-los quan s'introdueixen.

b) Realització

1. Introducció o presentació

Ha de ser precisa i no gaire extensa (10 o 15 línies com a màxim). S'hi planteja el problema, se'n subratlla la importància i se'n desvetllen els pressupòsits. En la introducció no convé avançar la conclusió a què es vol arribar.

2. Desenvolupament

És el cos de la dissertació i on s'ha d'utilitzar l'argumentació. Hi ha diferents maneres d'introduir i d'ordenar les idees. Però en qualsevol cas cal centrar aquesta part en els punts següents:

- Exposició de les diverses postures possibles o més rellevants. Arguments a favor i en contra de cada una. Els arguments de les postures que no coincideixin amb la nostra es poden anar analitzant i rebatent, tot mostrant les fal·làcies en què cauen, a mesura que es van introduint, o bé fer-ho en conjunt al final.
- Explicació de la pròpia postura i els arguments a favor. Possibles arguments en contra refutació d'aquests mateixos.

3. Conclusió

És l'espai que tanca el tema resumint breument el desenvolupament o destacant amb claredat les conseqüències que es desprenen del que s'ha dit. Consta de dues parts:

- Una breu recapitulació o resum del que s'ha dit.
- La conclusió o tesi final.

3.5. El treball monogràfic

La realització d'un treball monogràfic té dos moments: la recopilació i el tractament de la informació, d'una banda, i la redacció del treball, de l'altra. Heu de seguir els passos següents:

1. Elecció del tema.
 2. Recopilació de dades i materials pertinents.
 3. Elaboració i estructuració d'aquestes dades.
 4. Elaboració i redacció del treball
1. **Elecció del tema.** Us podeu trobar dues situacions: a) la professora o professor t'indica l'enunciat concret del tema que has de treballar; b) no dóna l'enunciat concret del tema o només t'indica una problemàtica general de la qual hauràs de triar un aspecte.
- a) Si el tema del treball no és de lliure elecció, sinó que està determinat, t'hauràs de plantejar aquestes tres qüestions:
- Quin és el significat del tema?
 - Quins objectius haig d'assolir?
 - Com orientaré el treball per assolir aquests objectius?
- b) Si has de triar el tema o un aspecte dins d'una problemàtica general, tria en funció d'aquests criteris:
- Els teus interessos i gustos personals
 - Els teus coneixements previs i les possibilitats d'obtenir informació.
2. **Recopilació de dades i materials pertinents.** Hi ha dues tasques que cal fer en aquests moments: a) elaborar un primer guió o esquema de treball i b) recopilar la informació necessària i suficient per a l'elaboració del treball.
- a) Cal fer la redacció d'aquest guió provisional a partir dels coneixements previs o les indicacions que ha donat el professor o professora. Aquest guió s'anirà modificant a mesura que avanci la recopilació de dades: quan la teva informació augmenti, és possible que descobreixis que aspectes que consideraves importants, en realitat són secundaris i a l'inrevés, que cal que incorporis aspectes nous que desconeixies o que abans no et semblaven pertinents.
- b) La consulta bibliogràfica s'ha de fer de manera sistemàtica. En primer lloc es fa una llista dels materials que es consultaran i s'organitzen per ordre de consulta: es comença pels que donen o poden donar una visió general del tema —*llibres de text i enciclopèdies*— i es continua amb *llibres especialitzats*, les *monografies* i les *revistes*. Segons el tipus de treball et poden servir altres fonts d'informació: des de les institucions públiques o privades fins als diaris, etc.
3. **Elaboració i estructuració d'aquestes dades**
- a) A mesura que vas consultant els materials que tens a llista, has de prendre nota de tot allò que et sembli pertinent per fer el treball. Procura distingir les dades i els fets objectius del que són opinions i vivències personals. Quan es tracta de dades concretes, és important anotar-les amb precisió. Si al teu treball han d'aparèixer noms propis de persona o algun lloc, o dades, o xifres, no et pots permetre imprecisions ni errors. Si no es tracta de dades concretes, has de redactar, per al teu ús posterior, resums o esquemes destacant les idees que consideris principals. Per elaborar aquestes notes, que seran els materials del teu treball, utilitza fitxes que siguin sempre del mateix format, quartilla o mitja quartilla.
- **Fitxes.** A la part superior dreta de cada fitxa has d'escriure una paraula o una expressió curta, que et servirà per ordenar-les. Cal que a la fitxa hi consti el contingut —resum, esquema, quadre sinòptic, etc.— i la font, és a dir, llibre, capítol, article, etc. d'on prové la informació anotada a la fitxa; al peu de la fitxa afegeix també per a quin punt del teu esquema provisional et servirà Procura no copiar literalment (llevat de les dades concretes), sinó assimilar la informació que vas llegint i redactar-la amb les teves pròpies paraules.
 - **Fonts i cites textuais.** Quan facis servir les paraules exactes de la font d'informació que estàs consultant, perquè et sembla que una frase és molt exacta i significativa o perquè no ho saps dir d'una altra manera, fes una **citació textual**, és a dir, escriu les paraules de l'autor entre cometes. Recorda que en una citació textual cal esmentar l'**autor** (en lletres VERSALS), el **títol de l'obra** (en *cursiva*), el lloc de publicació, l'editorial, la data de publicació i la pàgina. Les citacions textuais les pots anotar al peu de pàgina o bé en una llista al final del treball.

Per exemple: D. ROMANO, *Elements i tècnica del trabajo científico*, Barcelona, Teide, 1973, pàg.:57.

- b) Quan hagi extractat la informació, revisa les teves fitxes, selecciona les que et semblin pertinents i exclou-ne les que no ho siguin. Redacta l'**esquema o guió definitiu** del teu treball i ordena les fitxes en funció d'aquest esquema. Els punts que ha d'incloure el teu treball són:

- **Introducció:** tema i objectius del treball.
- **Esquema general i/o guió.**
- **Cos del treball:** s'hi desenvolupen, en diversos apartats degudament numerats, els continguts del treball.
- **Conclusió:** sobre els objectius proposats i opcionalment la teva valoració personal del contingut del treball.
- **Complements:**
 1. Índex: si el treball té una certa extensió
 2. Notes de les citacions bibliogràfiques. (Si no el peu de pàgina)
 3. Bibliografia.
 4. Apèndix: optatiu, potser hauràs d'aportar algun document de relleu especial per donar suport a les afirmacions del teu treball, com enquestes, fotografies, plànols, etc.

4. Elaboració i redacció del treball

- a) En primer lloc has d'escriure el teu treball en un esbrossament, corregir-lo i després passar-lo a màquina o escriure'l a l'ordinador. Has de seguir l'esquema o guió que has establert.
- b) En el moment de la redacció, cal que tinguis en compte els aspectes següents, dels quals n'hi ha uns que es refereixen a la forma i uns altres als continguts:

- Fes servir un llenguatge precís.
- Quan tornis a llegir el teu escrit, fes l'esforç de situar-te en el paper del lector, sigues autocrític o autocrítica i mira si el teu escrit diu realment el que vols dir.
- Tingues cura de la presentació, que d'entrada faci bona impressió per la distribució de les parts i dels paràgrafs, que la distribució sigui equilibrada.
- Sigues coherent, no et contradiguis.
- Tot treball ha de ser correcte pel que fa a l'ortografia i la sintaxi, que tota oració subordinada tingui la seva principal, que cada verb tingui el seu subjecte i cada subjecte el seu predicat.
- Busca la claredat i la senzillesa.

- c) En la **redacció definitiva**, el treball ha de tenir la presentació següent:

- 1a pàgina: **títol** del treball, ha de destacar per damunt de tots els altres elements de la pàgina; dades de l'autor del treball; assignatura i curs; data.
- 2a pàgina: **introducció**.
- 3a pàgina: **esquema o guió** general del treball.
- 4a pàgina i següents: desenvolupament del **cos del treball**; per a cada punt de l'esquema cal començar pàgina nova. (Inclou la conclusió)
- Pàgina antepenúltima: llista de notes de **citacions bibliogràfiques** que s'han fet a l'interior del treball. (Si no peu de pàgina)
- Penúltima pàgina: **bibliografia**.
- Última pàgina: **índex**, on apareixen les parts més importants del treball amb indicació de la pàgina corresponent; també hi apareix la indicació de les pàgines de les conclusions, les citacions i la bibliografia.

APÈNDIX:

- ◆ Les **citacions bibliogràfiques** han de servir per il·lustrar l'exposició i reforçar els arguments propis. Les citacions han de ser textuals i s'escriuen entre cometes seguides d'un nombre [entre parèntesis —(1)—, subíndex ⁽¹⁾ o superíndex ⁽¹⁾] perquè es puguin localitzar a la pàgina de les referències bibliogràfiques o al peu de pàgina. Cal que continguin:
 - Cognom i nom (o la inicial) de l'autor de l'obra amb lletra VERSAL.
 - Títol de l'obra en *cursiva*.
 - Lloc de publicació.
 - Nom de l'editorial.
 - Any de publicació, amb la indicació del nombre d'edició.
 - Pàgina d'on s'ha extret la cita.

- ◆ La **bibliografia** ha de constar d'una llista alfabeticada de les obres consultades en la realització del treball. Cada referència bibliogràfica ha de contenir:
 - Cognom i nom (o la inicial) de l'autor de l'obra amb lletra VERSAL.
 - Títol de l'obra en *cursiva*.
 - Lloc de publicació.
 - Nom de l'editorial.
 - Any de publicació, amb indicació del nombre d'edició.
 - Nombre de pàgines de l'obra.
 - Si la referència bibliogràfica és d'un **article d'una revista**, cal que contingui:
 - Cognom i nom (o la inicial) de l'autor de l'article amb lletra VERSAL.
 - Títol de l'article entre cometes.
 - Nom de la revista en *cursiva*.
 - Número de la revista.
 - Lloc i data de publicació.

 - Si la referència bibliogràfica és d'una **pel·lícula**, cal que contingui:
 - Títol de la pel·lícula en *cursiva*.
 - Nom i cognoms del director.
 - Lloc i any de l'estrena.

 - Si la referència bibliogràfica és una **pàgina web**, cal que contingui:
 - <http://www.psiconet.com>

- ◆ Exemples:
 - Llibre: GOLEMAN, D., *Intel·ligència emocional*. Barcelona, Kairós, 1996.
 - Article: CRUZ, M., " Introducció a Hannah Arendt". A: *La condició humana*, nº 23, Barcelona, Abril 1992, pàg. 201.
 - Pel·lícula: *El príncep de les marees*. [*The Prince of Tides*]. BARBRA STREISAND, EUA, 1991.

⁽¹⁾ PLATÓ, *La república*, Barcelona, Fundació Bernat Metge, 1991, pàg.: 325. (Exemple)